

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE MADDE KULLANIM EĞİLİM DÜZEYİ VE RİSK FAKTÖRLERİ

Substance Use Tendency Level and Risk Factors in University Students

Mahmut KILIÇ¹, Tuğba UZUNÇAKMAK²

ÖZET

Amaç: Araştırmanın amacı, üniversite öğrencileri arasında madde kullanım eğilim düzeyini ve etkileyen faktörleri ortaya koymaktır.

Gereç ve Yöntemler: Bu bir kayıt çalışmasıdır. Araştırmanın verileri Bozok Üniversitesi Madde Bağımlılığı ile Mücadele İzleme Komisyonunun 2016 yılında yaptırmış olduğu “Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanımı Eğiliminin Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın verilerinden elde edilmiştir. Veri kayıtları incelendiğinde, çalışmaya bölümleri temsilen birer sınıfın çalışmaya dâhil edildiği görülmüştür. Araştırmada 1560 öğrenciye ait kayıtlar değerlendirilmiştir. Veriler, kayıtlardaki isimsiz demografik veri formu, madde kullanımı ile ilgili veri formu ve Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği (MKEÖ) veri formundan elde edilmiştir. MKEÖ kesim noktası olan 16 ve üzeri puan alanlar madde kullanımına eğilimli olarak değerlendirilmektedir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve binary lojistik regresyon (BLR) analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %57.1’i kadın, yaş ortalaması 20.4±2.4’tür. Öğrencilerin %65’i lisans bölümlerinde, %58.4’ü birinci öğretimde eğitim aldığı, %37.6’sı devlet yurdunda kaldığı, %67.1’i hayatından memnun olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %33,9’u sigara içtiğini, %18,1’i alkol aldığını, %5,2’si üniversite öğrencilerinden, %16.5’i üniversite öğrencisi olmayan kişileri (alkol ve sigara hariç) bağımlılık yapan çeşitli maddeleri alırken gördüğünü belirttiği saptanmıştır. Öğrencilerin MKEÖ puan ortalaması 14,8 olup, %39,5’inin madde kullanımına eğilimli olduğu saptanmıştır. Madde kullanım eğilim riski, erkeklerde, ön lisans öğrencilerinde, sigara içenlerde, alkol alanlarda, üniversite öğrencilerini madde alırken gördüğünü belirtenlerde, yaşamından memnun olmayanlarda daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Sonuç: Üniversite öğrencilerinin 2/5’inin madde kullanımı açısından risk altında olduğu görülmektedir. Yüksek risk altında olan öğrencilere başta üniversitenin mediko-sosyal birimleri olmak üzere tüm öğretim elemanlarının öğrencileri madde kullanımından korumak için danışmanlık yapmaları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Öğrencileri, Madde Kullanımı, Risk Faktörleri

ABSTRACT

Objective: The aim of the research is to reveal the substance use tendency level and the influencing factors among university students.

Material and Methods: This is a record of research. The data of the research was obtained from the data of the study titled “Assessment of Drug Use Tendency in Bozok University Students” commissioned by the Commission Combat with University Substance Addiction in 2016. The data 1560 records of students were evaluated. Those who score 16 or above, which are the Substance Use Tendency Scale (SUTS) cut point, are considered to be substance use tendency. Data was analyzed with binary logistic regression.

Results: Thirty-three-point nine percent of the students stated that they smoke, 18.1% of them drink alcohol, 5.2% of them see that university students were used addictive substances, and 16.5% of students see that who are not university students (except alcohol and cigarettes) were used addictive substances. The SUTS score mean was 14.8 and determined that 39.5% of the students were inclined to substance use. The substance use tendency risk was found to be higher in males, associate students, smokers, alcohol users, and those who stated that they saw university students while taking drugs, and those who were not satisfied with their life.

Conclusion: It is seen that 2/5 of university students are at risk in terms of substance use. It is recommended that all faculty members, especially the medico-social units of the university, provide adequate counseling to high-risk students to protect them from substance abuse.

Keywords: University Students, Substance Use, Risk Factors

¹Yozgat Bozok Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı
Yozgat/Türkiye

²Yozgat Bozok Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü
Yozgat/Türkiye

Mahmut KILIÇ, Doç. Dr.
(0000-0002-8921-1597)
Tuğba UZUNÇAKMAK, Dr. Öğr. Ü.
(0000-0001-7614-7728)

İletişim:

Doç. Dr. Mahmut KILIÇ
Yozgat Bozok Üniversitesi, TOBB Sağlık
Yüksekokulu, Erdoğan Akdağ Kampüsü
66900 Yozgat/Türkiye
Telefon: +90 542 773 6196
e-mail: mahmutkilic@yahoo.com

Geliş tarihi/Received: 17.03.2020
Kabul tarihi/Accepted: 21.08.2020
DOI: 10.16919/bozoktip.704928

Bozok Tıp Derg 2020;10(3):1-8
Bozok Med J 2020;10(3):1-8

Giriş

Ergenlik döneminde heyecan, merak, cesaret, kurallara uymama, bir gruba ait olma isteği gibi duygular sıklıkla yaşanmaktadır. Belli bir gruba girmek için ergen zararlı olduğunu bilmesine karşın bazı davranışları benimseyebilmektedir. Bu dönemde yaşanan okul başarısızlığı, zayıf baş etme mekanizmaları, kendini kabul ettirme isteği de yatkınlığı artırabilmektedir. Ergenlik döneminde karşılaşılabilecek en tehlikeli durumlar; trafik ve spor kazaları, cinsellik ve madde kullanımı gibi risk alma davranışlarıyla tanışmaktır (1). Tüm dünyada yasadışı maddelerin üretimi, ticareti ve tüketimi ile ilgili problemler gün geçtikçe artmakta ve kullanıcıların ortalama yaşı azalmaktadır. Madde kullanımı ve bağımlılığı kullanıcıları, ailelerini, çevrelerini ve toplumu bir bütün olarak tehdit eden, sağlık sorunlarına neden olan, birlikte toplumlara psikolojik ve ekonomik açıdan tahrip eden ve kullanıcı yaşının giderek küçülmesiyle önemli bir halk sağlığı sorunudur. Bu bağlamda, dünya çapında bir sorun olan madde kullanımı ve bağımlılığı ülkemiz için de önemli bir sorun haline gelmiştir (2,3). Birleşmiş Milletler (BM) 2019 madde kullanım raporuna göre, son on yılda madde kullanım oranında %30 artış olduğu, 2017 yılında dünyada 271 milyon yetişkinin (15-64 yaş) madde kullandığı, prevalansın %5,5 civarında olduğu ve 585 bin kişinin bu nedenle öldüğü tahmin edilmektedir (4). Madde kullanımı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de en önemli genç sağlığı sorunları arasında yer almaktadır. Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) raporuna göre, yetişkinlerin %3,1'i (Erkeklerde %6,1, kadınlarda %0,3) hayatında en az bir kere uyuşturucu madde kullandığı, %5,8'i (Erkeklerde %3,9, kadınlarda %7,7) yatıştırıcı/ sakinleştirici yasal ilaç kullandığı saptanmıştır. Yine araştırmada, maddeyi ilk kullanım yaş ortalamasının 19,5 olduğu, madde kullanımının en yoğun olduğu yaş grubu 15-34 olması nedeniyle gençlerin risk altında olduğu bildirilmektedir. Tütün ile mücadele önlemleri, kullanımı azaltmasına karşın ilk kullanım yaşının düştüğü ifade edilmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından yürütülen NARKOLOG projeye göre, 2018 yılında narkotik suçlardan işlem yapılanların %84,6'sının uyuşturucu madde denediği, ilk deneme yaş ortalaması 20 olarak saptanmıştır (5).

Madde kullanımı sadece gelişmekte olan ülkeler için değil, aynı zamanda gelişmiş ülkeler için de özellikle ergenlik döneminde giderek artan bir problem haline gelmektedir. Gün geçtikçe, kolay erişilebilir narkotik maddeler listesine yeni maddeler eklenmektedir. Her ne kadar bazı yasal tedbirler etkili olsa da, teknolojiye, kültürde ve bireylerdeki zihniyet değişiklikleri uyuşturucu maddelerin kullanımında ve de kötüye kullanımında bir artışa neden olmaktadır. Maddenin kötüye kullanımı veya madde kullanım eğilimini etkileyen kişisel ve sosyal faktörler çok farklı olabilir (6,7). İlk madde kullanımını etkileyen çok çeşitli risk faktörlerinin olduğu düşünülmektedir. Madde kullanımını veya madde kullanım eğilimini etkileyen bu tür faktörler arasında; akran baskısı, dikkat çekmek ve kendine kanıtlama isteği, aile üyelerinin tutumu, aile üyelerinin madde kullanımı ve ailenin ekonomik düzeyi gibi ailesel faktörlerin yanında akademik başarısızlık da sayılabilir. İşlevsel olmayan ailelerde ya da ailesel görevlerini yerine getirmeyen aileler içinde yaşayan bireylerde madde kullanım oranının daha yüksek olduğunun görülmesi, ergenlerin narkotik madde kullanımına yönelik davranışlarını belirlemede ailesinin başat rol oynadığı düşünülmektedir (8-11). Ergenlerin ebeveynleriyle olan ilişki biçiminin alkol ve uyuşturucu kullanımı üzerinde etkili olduğu ve alkol tüketen ergenlerin ebeveynleri ile açık iletişim kurmadıkları, kendilerini duygusal olarak ifade edemedikleri, katı kurallara tabi oldukları tespit etmişlerdir (12,13). Gençlerin erken yaşlarda tütün ve alkol ürünleriyle daha sonrasında ise farklı maddeler ile tanışması ilerleyen dönemlerde yaşamı tehdit eden bağımlılık sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bağımlı olan bireyde herhangi bir maddeye artan düzeyde istek duyma ve ulaşılmadığında fiziksel, biyolojik ve psikolojik çeşitli belirtilerin görülmesi tüm yaşamı derinden etkilemektedir. Kişisel ve sosyal gelişimi olumsuz yönde etkilediğinden madde kullanan ve kullanıma yatkın olan bireylerin belirlenerek izlenmesi önem kazanmaktadır (14-16). Madde kullanımına yatkınlık açısından özellikle ortaöğretim ve üniversite öğrencileri risk grubu içerisinde yer almaktadır. Halk sağlığı uygulamalarının esas noktası olan koruyucu sağlık hizmetleri çerçevesinde gençlerin bu maddelerle karşılaşmadan önce belirlenerek gerekli hizmetlerin verilmesi önemlidir. Araştırmanın amacı, üniversite

öğrencileri arasında madde kullanım eğilim düzeyini ve etkileyen faktörleri ortaya koymaktır. Araştırmanın önemi, madde kullanma riski yüksek olan grupları belirleyerek, ilgi yöneticilerin müdahale ve kontrol çalışmalarına ışık tutmaktır.

GEREÇ ve YÖNTEMLER

Bu bir kayıt araştırmasıdır. Araştırmanın verileri Bozok Üniversitesi Madde Bağımlılığı ile Mücadele İzleme Komisyonunun 2016 yılında yaptırmış olduğu “Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanımı Eğiliminin Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın verilerinden elde edilmiştir. Araştırmanın yazarları bu çalışmanın yapıldığı dönemde “Yozgat İl Uyuşturucu ile Mücadele Kurulu’nun üyeleridir. Veri kayıtları incelendiğinde, çalışmaya bölümleri temsilen birer sınıfın çalışmaya dâhil edildiği görülmüştür. Araştırmada 1560 öğrenciye ait kayıtlar değerlendirilmiştir. Veriler, kayıtlardaki isimsiz demografik veri formu, madde kullanımı ile ilgili veri formu ve Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği (MKEÖ) veri formundan elde edilmiştir.

Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği (MKEÖ)

1986 yılında Mac Andrew, Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri’nden (Minnesota Multiphasic Personality Inventory-MMPI) Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği’ni (MKEÖ) geliştirmiştir. Orijinal adı Substance Abuse Proclivity Scale (SAP) olan ölçek 36 sorudan oluşmaktadır. 16 ve üzeri puan alan kişinin madde kullanma eğilimi taşıdığı bildirilmiştir. Tersten puanlanan maddeler şunlardır: 9, 12, 13, 19, 22, 24, 25, 26, 29, 35. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, 2001 yılında Ceyhan ve arkadaşları tarafından yapılan yapılmış ve MKEÖ’nün madde bağımlılığına eğilimi belirlemede yararlı olacağı saptanmıştır. MKEÖ ülkemizde sayıları gittikçe artan madde bağımlılığı kliniklerine tedavi amacıyla yatırılan hastaların yanı sıra kullanma eğilimi olan genç nüfusu belirlemede yardımcı olabilir (17,18).

Çalışmanın kayıt araştırması etik kurul izni, Yozgat Bozok Üniversitesi Etik Komisyon’un 17.06.2020 tarih ve 11/05 sayılı kararı ile alınmıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde istatistik paket programı kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlere göre madde kullanım eğilimi görülme sıklığı tabloları yapılmış ve gruplar arasındaki farkın önemliliğine ki-kare testi ile

bakılmıştır. Ki-kare testinde $p < 0,10$ düzeyinde önemli bulunan değişkenler binary lojistik regresyon (BLR) modeline alınarak çok değişkenli analizi yapılmıştır. BLR analizi yaparken önce modelin uyum iyiliğine bakılmış ve uygun bulunduğu için analiz geriye doğru eleme yöntemiyle (Backward LR) yapılmıştır. Geriye doğru eleme yönteminin son aşamasında önemli bulunan değişkenler tabloda gösterilmiştir. Aritmetik ortalamaların karşılaştırılmasında Student t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 57,1’i kadın, yaş ortalaması $20,4 \pm 2,4$ ’dir. Öğrencilerin % 65,0’i lisans bölümlerinde, % 58,4’ü birinci öğretimde eğitim aldığını, % 37,6’sı devlet yurdunda kaldığını, % 43,5’i birinci sınıfta okuduğunu, % 52,9’u annesinin ve % 38,3’ü babasının ilköğretim mezunu olduğunu belirtmiştir (Tablo 1).

Öğrencilerin 1/4’ü her zaman veya genellikle duygusal destek aldığını, 2/3’ü yaşamından memnun olduğunu, 1/3’ü sigara içtiğini (% 22,7’si her gün), % 18,1’i alkol aldığını, birlikte yaşadığı kişilerin % 69,9’unun sigara içtiğini ve % 22,0’sinin alkol aldığını, % 5,2’si üniversite öğrencilerini madde alırken (alkol/ sigara hariç) gördüğünü, % 16,5’i üniversite dışından kişileri madde alırken (alkol/ sigara hariç) gördüğünü ifade etmiştir. Öğrencilerin MKEÖ puan ortalaması $14,8 \pm 4,0$ ’dür (Tablo 2).

Öğrencilerin % 39,5’inin MKEÖ puanı kesim noktasına göre madde kullanımına eğilimli olduğu saptanmıştır. Tek değişkenli analizlerde $p < 0,10$ düzeyinde önemli bulunan değişkenler çok değişkenli BLR analizine alınıp incelendiğinde; madde kullanım eğilim riski, erkeklerde kızlara göre 1,9 kat, ön lisans öğrencilerinde lisansa göre 1,7 kat, sigara içenlerde içmeyenlere göre 2 kat, alkol alanlarda almayanlara göre 1,7 kat, birlikte yaşadığı kişilerden alkol alan olduğunu belirtenlerde belirtmeyenlere göre 1,5 kat, üniversite öğrencilerini madde alırken (alkol, sigara hariç) gördüğünü belirtenlerde belirtmeyenlere göre 2,2 kat daha yüksektir. Ayrıca yaş küçüldükçe, yaşam memnuniyeti azaldıkça, gelir düzeyi arttıkça risk artmaktadır. Ki-kare testinde önemli bulunan, baba eğitim düzeyi, birlikte yaşadığı kişi sayısı, yaşadığı kişilerin sigara içme durumu ve üniversite dışındaki kişileri madde alırken görme

Tablo 1. Araştırma grubunun tanımlayıcı özelliklerine göre madde kullanım eğilimi görülme sıklığının dağılımı

Özellikler	Eğilim Yok			Eğilim Var			MKEÖ X (SS)
	n (%) ^a	n (%) ^b	n (%) ^b	n (%) ^b	n (%) ^b	n (%) ^b	
Cinsiyet	X ² (p)	95,58(<0,001)		t (p)		12,25 (<0,001)	
Kadın	890 (57,1)	632 (71,0)		258 (29,0)		13,7 (3,7)	
Erkek	670 (42,9)	312 (46,6)		358 (53,4)		16,2 (4,0)	
Yaş X (SS)	20,40 (2,36)	20,46 (2,51)		20,32 (2,12)		1,1 (0,273) ^c	
Anne öğrenim	X ² (p)	1,03(0,906)		F (p)		1,34 (0,253)	
Okul bitirmemiş	208 (13,3)	126 (60,6)		82 (39,4)		15,1 (4,0)	
İlkokul	825 (52,9)	507 (61,5)		318 (38,5)		14,6 (4,0)	
Ortaokul	284 (18,2)	168 (59,2)		116 (40,8)		14,9 (4,0)	
Lise	171 (11,0)	99 (57,9)		72 (42,1)		15,0 (4,0)	
Üniversite	72 (4,6)	44 (61,1)		28 (38,9)		15,2 (4,4)	
Baba öğrenim durumu	X ² (p)	9,78(0,067)		KW-H (p)		12,66 (0,013)	
Okul bitirmemiş	49 (3,1)	23 (46,9)		26 (53,1)		16,0 (4,4)	
İlkokul	598 (38,3)	381 (63,7)		217 (36,3)		14,4 (3,8)	
Ortaokul	347 (22,2)	214 (61,7)		133 (38,3)		14,7 (3,9)	
Lise	383 (24,6)	218 (56,9)		165 (43,1)		15,2 (4,2)	
Üniversite	183 (11,7)	108 (59,0)		75 (41,0)		15,0 (4,4)	
Anne-baba birlikteliği	X ² (p)	0,14(0,713)		t (p)		1,02 (0,307)	
Birlikte yaşıyor	1393 (90,7)	850 (61,0)		543 (39,0)		14,7 (4,0)	
Diğer (ayrı, ölü, vb)	143 (9,3)	85 (59,4)		58 (40,6)		15,1 (4,4)	
Lisans-Ön lisansta okuma	X ² (p)	34,90(<0,001)		t (p)		2,53 (0,012)	
Lisans	1014 (65,0)	668 (65,9)		346 (34,1)		14,4 (4,1)	
Ön lisans	546 (35,0)	276 (50,5)		270 (49,5)		15,6 (3,8)	
Öğretim zamanı	X ² (p)	2,57(0,109)		t (p)		2,45 (0,014)	
I. Öğretim	901 (58,4)	530 (58,8)		371 (41,2)		15,0 (4,1)	
II. Öğretim	641 (41,6)	403 (62,9)		238 (37,1)		14,5 (4,0)	
Okuduğu sınıf	X ² (p)	3,44(0,329)		F (p)		1,76 (0,153)	
1.Sınıf	679 (43,5)	396 (58,3)		283 (41,7)		15,0 (4,1)	
2.Sınıf	526 (33,7)	320 (60,8)		206 (39,2)		14,7 (3,9)	
3.Sınıf	213 (13,7)	137 (64,3)		76 (35,7)		14,5 (4,0)	
4.Sınıf	142 (9,1)	91 (64,1)		51 (35,9)		14,4 (4,2)	
Yaşadığı yer	X ² (p)	6,47(0,091)		KW-H (p)		5,68 (0,129)	
Öğrenci evi	410 (27,1)	234 (57,1)		176 (42,9)		15,0 (4,2)	
KYK yurdu	569 (37,6)	364 (64,0)		205 (36,0)		14,5 (3,7)	
Özel yurt	339 (22,4)	213 (62,8)		126 (37,2)		14,7 (4,0)	
Ailesiyle birlikte	196 (12,9)	112 (57,1)		84 (42,9)		15,2 (4,4)	
Gelir düzeyi	X ² (p)	26,73(<0,001)		F (p)		8,42 (<0,001)	
<300 TL	358 (22,9)	228 (63,7)		130 (36,3)		14,6 (3,9)	
300-499 TL	512 (32,8)	343 (67,0)		169 (33,0)		14,2 (3,8)	
500-699 TL	200 (12,8)	100 (50,0)		100 (50,0)		15,9 (3,9)	
700-999 TL	201 (12,9)	104 (51,7)		97 (48,3)		15,4 (4,2)	
1000 + TL	289 (18,5)	169 (58,5)		120 (41,5)		14,9 (4,3)	
Toplam	1560 (100,0)	944 (60,5)		616 (39,5)		14,8 (4,0)	

aYüzdeler sütün toplamına göre alınmıştır. bYüzdeler satır toplamına göre alınmıştır. c Student t testi
MKEÖ: Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği

Tablo 2. Araştırma grubunun çeşitli özelliklerine göre madde kullanım eğilimi görülme sıklığının dağılımı

Değişkenler	Eğilim Yok		Eğilim Var		MKEÖ
	n (%) ^a	n (%) ^b	n (%) ^b	X (SS)	
Duyusal/Sosyal destek alma	X ² (p)	4,27(0,370)	F (p)	0,75 (0,558)	
Her zaman	126 (8,2)	71 (56,3)	55 (43,7)	15,2 (4,1)	
Genellikle	260 (16,8)	167 (64,2)	93 (35,8)	14,7 (3,8)	
Bazen	377 (24,4)	225 (59,7)	152 (40,3)	14,8 (3,8)	
Nadiren	223 (14,4)	127 (57,0)	96 (43,0)	14,9 (4,0)	
Hiç	559 (36,2)	347 (62,1)	212 (37,9)	14,6 (4,2)	
Yaşam memnuniyeti	X ² (p)	121,2(<0,001)	F (p)	54,87 (<0,001)	
Çok memnun	222 (14,2)	135 (60,8)	87 (39,2)	14,6 (3,9)	
Memnun	826 (52,9)	578 (70,0)	248 (30,0)	13,8 (3,6)	
Ne memnun/ ne de değil	288 (18,5)	162 (56,3)	126 (43,8)	15,4 (3,9)	
Memnun değil	146 (9,4)	53 (36,3)	93 (63,7)	17,3 (4,0)	
Hiç memnun değil	78 (5,0)	16 (20,5)	62 (79,5)	18,9 (3,6)	
Sigara kullanma durumu	X ² (p)	171,1(<0,001)	KW H(p)	250,2 (<0,001)	
Her gün içiyor	354 (22,7)	126 (35,6)	228 (64,4)	17,3 (3,9)	
Bazı günler içiyor	175 (11,2)	88 (50,3)	87 (49,7)	15,9 (3,8)	
Hiç içmemiş	955 (61,2)	697 (73)	258 (27)	13,5 (3,5)	
Bırakmış	76 (4,9)	33 (43,4)	43 (56,6)	16,5 (4,1)	
Birlikte yaşadığınız kişilerden sigara içen	X ² (p)	39,53(<0,001)	F (p)	18,65 (<0,001)	
Yok	469 (30,1)	306 (65,2)	163 (34,8)	14,2 (4,0)	
Aile fertleri	457 (29,3)	313 (68,5)	144 (31,5)	14,2 (3,8)	
Arkadaş	306 (19,6)	160 (52,3)	146 (47,7)	15,5 (4,2)	
Aile-arkadaş	328 (21,0)	165 (50,3)	163 (49,7)	15,9 (3,9)	
Alkol alma durumu	X ² (p)	117,8 (<0,001)	MW Z (p)	11,84 (<0,001)	
Almıyor	1278 (81,9)	854 (66,8)	424 (33,2)	14,2 (3,7)	
Alıyor	282 (18,1)	90 (31,9)	192 (68,1)	17,5 (4,1)	
Birlikte yaşadığınız kişilerden alkol alan	X ² (p)	71,38(<0,001)	MW Z (p)	9,84 (<0,001)	
Yok	1217 (78,0)	804 (66,1)	413 (33,9)	14,2 (3,7)	
Var	343 (22,0)	140 (40,8)	203 (59,2)	16,8 (4,3)	
Üniversite öğrencisini madde alırken (sigara, alkol hariç) görme	X ² (p)	42,77(<0,001)	t (p)	7,63 (<0,001)	
Görmemiş	1479 (94,8)	923 (62,4)	556 (37,6)	14,6 (3,9)	
Görmüş	81 (5,2)	21 (25,9)	60 (74,1)	18,0 (4,1)	
Üniversite dışından kişileri madde alırken (sigara, alkol hariç) görme	X ² (p)	12,70(<0,001)	MW Z (p)	4,03 (<0,001)	
Görmemiş	1303 (83,5)	814 (62,5)	489 (37,5)	14,6 (4,0)	
Görmüş	257 (16,5)	130 (50,6)	127 (49,4)	15,7 (4,2)	
Toplam	1560 (100,0)	944 (60,5)	616 (39,5)	14,8 (4,0)	

aYüzdeler sütun toplamına göre alınmıştır. bYüzdeler satır toplamına göre alınmıştır.
MKEÖ: Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği

durumu BLR analizinde önemli bulunmamıştır (Tablo 3).

TARTIŞMA

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin madde kullanma eğilim düzeyi ve bu durumu etkileyen faktörler incelenmiştir.

Üniversite öğrencilerini madde (alkol ve sigara hariç) alırken gördüğünü belirtenlerin oranı % 5,2 olup, bu grupta MKEÖ puan ortalaması (18,0) görmeyenlere (14,6) göre daha yüksektir. İstanbul'da 10.sınıf lise öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada, en az bir kez uyuşturucu madde kullanma oranı % 5,8 civarında (19), yine başka bir çalışmada 10.sınıf öğrencilerde % 3,5 olarak saptanmıştır (20). Üniversite öğrencilerini madde alırken gördüğünü ifade edenlerin büyük bir çoğunluğunun madde kullandığı düşünülmektedir.

MKEÖ puan ortalaması 14,8 olup, erkeklerde (16,2), ön lisans öğrencilerinde (15,6), birinci öğretimde okuyanlarda (15,0) ve gelir düzeyi yüksek olanlarda daha yüksek bulunmuştur (Tablo 1). Öğrencilerin % 39,5'inde madde kullanımına eğilimli olduğu saptanmıştır. Çok değişkenli BLR analizine göre madde kullanım eğilim riski; erkeklerde, ön lisans öğrencilerinde, sigara içenlerde, alkol alanlarda ve birlikte yaşadığı kişilerden alkol alan olduğunu belirtenlerde, üniversite öğrencilerini madde alırken (alkol, sigara hariç) gördüğünü belirtenlerde daha yüksek saptanmıştır.

Ayrıca yaş küçüldükçe, yaşam memnuniyeti azaldıkça, gelir düzeyi arttıkça risk artmaktadır (Tablo 3).

Yapılan bir çalışmada, müzik bölümünde okuyan üniversite öğrencilerinde saptanan MKEÖ puan ortalaması (15,9) ve madde kullanma eğilim oranı (% 43,3) bizim çalışmamızda saptanan ortalama ve orandan daha yüksektir (21). Bülbül ve Odacı'nın (2018) lise öğrencilerinde yaptığı çalışmada, MKEÖ ölçüğü puan ortalaması erkeklerde (17,4), otoriter (18,1) ve parçalanmış aile çocuklarında (17,1) diğerlerine göre daha yüksek bulunmuştur. Bu ortalamalar, bizim çalışmamızdaki ortalamalardan daha yüksektir. Yine aynı çalışmada, madde kullanma eğilimi erkeklerde ve beklendiği gibi halen madde kullananlarda daha yüksek saptanmıştır (22). İran'da üniversite öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada, uyuşturucu madde kullanma eğilimi maceracı erkeklerde ve aile işlevi düşük kızlarda daha yüksek bulunmuştur (23). Dünya Uyuşturucu Raporu 2018'e göre maddeye ilk başlama yaşının en çok 12-14 yaş grubu olduğu ve bunu 15-17 yaş grubunun takip ettiği, kullanımın pik yaptığı yaş grubunun ise 18-25 olduğu vurgulanmaktadır (24). Bu bilgiler, yaşı küçük olanların eğiliminin yüksek olmasını açıklamaktadır. İstanbul'da tedavi amacıyla AMATEM'e başvuran adölesanların büyük bir çoğunluğunu (82,4) erkekler, akrabalarından uyuşturucu ve aşırı alkol kullananlar, yalnız annesi ile yaşayanlar ve ailesinde suç işleyenleri olan adölesanlar oluşturmaktadır (25).

Tablo 3. Madde kullanım eğilimi üzerine etkili olabilecek değişkenlerin lojistik binary regresyon ile analizi

	B	Sig.	Exp(B) Lower	95% C.I.for EXP(B)	
				Upper	
Cinsiyet (Ref. Kadın)	0,643	0,000	1,903	1,492	2,426
Yaş	-0,058	0,033	0,943	0,894	0,995
Lisans-ön lisans (Ref Lisans)	0,518	0,000	1,679	1,318	2,139
Yaşam memnuniyeti	-0,431	0,000	1,539	1,366	1,734
Gelir düzeyi	0,091	0,029	1,095	1,009	1,187
Sigara içme (Ref. İçmiyor)	0,683	0,000	1,979	1,521	2,576
Alkol alma (Ref. Almayan)	0,526	0,004	1,693	1,187	2,415
Birlikte yaşadığı kişilerin alkol alması (Ref. Almayan)	0,402	0,011	1,495	1,096	2,038
Üniversite öğrencilerini madde alırken görme (Ref. Görmemiş)	0,780	0,007	2,182	1,234	3,859
Sabit	-1,485	0,011	0,227		

Bağımsız değişkenler: kategorik olanlar; cinsiyet, lisans-ön lisans okuma, sigara içme, birlikte yaşadığı kişilerden sigara içen, alkol kullanma, birlikte yaşadığı kişilerden alkol kullanan, üniversite öğrencilerini madde alırken görme, üniversite dışındaki kişileri madde alırken görme, süreklil/ordinal olanlar; yaş, birlikte yaşadığı kişi sayısı, baba eğitim düzeyi, yaşam memnuniyeti, gelir düzeyi.

Uyum iyiliği testi: Hosmer and Lemeshow Test $X^2= 4,60$, $df=8$ $p=0,799$

Yapılan bir çoklu analiz çalışmasında, adölesanlarda uyuşturucu kullanım riskinin tek ebeveynli veya üvey baba/anne ile birlikte yaşayanlarda, yalnız bekâr baba ile yaşayan ergenlerde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca, işsizliğin ve işsiz erkek oranının yüksek olduğu toplumlardaki adölesanlarda uyuşturucu kullanım riskinin arttığı görülmüştür (26). Bizim çalışmamızda öğrencinin gelir düzeyinin artması madde kullanma eğilim riskini artırması, Hoffmann'ın işsizliğin yüksek olduğu toplumlarda riskin artması ile çelişkili görünmektedir. Ancak bizim çalışmamızda ailenin geliri değil öğrencini aylık geliri sorulmuştur. Bu nedenle tam bir çelişkiden söz edilememektedir.

SONUÇ

Üniversite öğrencilerinin 2/5'inin madde kullanımı açısından risk altında olduğu, riskin erkeklerde, ön lisans öğrencilerinde, sigara içenlerde, alkol alanlarda, üniversite öğrencilerini madde alırken gördüğünü belirtenlerde, yaşamından memnun olmayanlarda daha yüksek olduğu saptanmıştır. Risk altında olan öğrencilere başta üniversite mediko-sosyal birimleri olmak üzere tüm öğretim elemanlarının öğrencileri madde kullanımından korumak için danışmanlık yapmaları önerilmektedir.

Tasdik ve Teşekkür

Bu araştırma, İl Uyuşturucu ile Mücadele Kurulu'nun önerisi ve Bozok Üniversitesi Madde Bağımlılığı ile Mücadele İzleme Komisyonu kararı uyarınca yapılmıştır. Bu çalışma, 12-14 Ekim 2017 tarihlerinde Yozgat'ta yapılan Uluslararası III.Adli Hemşirelik, II.Adli Sosyal Hizmet, I.Adli Gerontoloji Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR

1. Salam RA, Das JK, Lassi ZS, Bhutta ZA. Adolescent health and well-being: Background and methodology for review of potential interventions. *J Adolesc Heal.* 2016;59(4):S4--S10.
2. Anderson P. Global use of alcohol, drugs and tobacco. *Drug Alcohol Rev.* 2006;25(6):489--502.
3. Pumariega AJ, Burakgazi H, Unlu A, Prajapati P, Dalkilic A. Substance abuse: risk factors for Turkish youth. *Klin Psikofarmakol Bülteni-Bulletin Clin Psychopharmacol.* 2014;24(1):5--14.
4. UNODC. World Drug Report 2019 [Internet]. 2019. Available from: [https://read.un-ilibrary.org/drugs-crime-and-terrorism/world-drug-](https://read.un-ilibrary.org/drugs-crime-and-terrorism/world-drug-report-2019_a4dd519a-en#page3)

report-2019_a4dd519a-en#page3

5. TÜBİM. Türkiye Uyuşturucu Raporu 2019 [Internet]. Ankara; 2019. Available from: http://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUBİM/Ulusal_Yayınlar/2019-TURKIYE-UYUSTURUCU-RAPORU.pdf
6. Khalsa JH, Haber PS. Medical Disorders and Complications of Alcohol and Other Drugs, Pain and Addiction: An Introduction. In: El-Guelbaly N, Carrà G, Galanter M, editors. *Textbook of Addiction Treatment: International Perspectives.* Springer Publishing Company New York; 2014. p. 1573--6.
7. Onyeka IN, Uosukainen H, Korhonen MJ, Beynon C, Bell JS, Ronkainen K, et al. Sociodemographic characteristics and drug abuse patterns of treatment-seeking illicit drug abusers in Finland, 1997--2008: The HUUTI study. *J Addict Dis.* 2012;31(4):350--62.
8. Ateş Bulut F, Akbaş T. Ergenlerde görülen kural dışı davranışların aile işlevselliği ve yaşam kalitesi açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg.* 2012;21(2):337--52.
9. Bircan S, Erden G. Madde bağımlılığı: Aile ile ilgili olası risk faktörleri, algılanan ebeveyn kabul-reddi ve çocuk yetiştirme stilleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derg.* 2011;18(3):211--22.
10. Borawski EA, Ievers-Landis CE, Lovegreen LD, Trapl ES. Parental monitoring, negotiated unsupervised time, and parental trust: The role of perceived parenting practices in adolescent health risk behaviors. *J Adolesc Heal.* 2003;33(2):60--70.
11. Griesbach D, Amos A, Currie C. Adolescent smoking and family structure in Europe. *Soc Sci Med.* 2003;56(1):41--52.
12. Coombs RH, Landsverk J. Parenting styles and substance use during childhood and adolescence. *J Marriage Fam.* 1988;473--82.
13. Bjarnason T, Andersson B, Choquet M, Elekes Z, Morgan M, Rapinett G. Alcohol culture, family structure and adolescent alcohol use: multilevel modeling of frequency of heavy drinking among 15-16 year old students in 11 European countries. *J Stud Alcohol.* 2003;64(2):200--8.
14. Alikasifoglu M, Erginoz E, Ercan O, Uysal O, Albayrak-Kaymak D, Ilter O. Alcohol drinking behaviors among Turkish high school students. *Turk J Pediatr.* 2004;46:44--53.
15. Moss HB, Chen CM, Yi H. Early adolescent patterns of alcohol, cigarettes, and marijuana polysubstance use and young adult substance use outcomes in a nationally representative sample. *Drug Alcohol Depend.* 2014;136:51--62.
16. Mangerud WL, Bjerkeset O, Holmen TL, Lydersen S, Indredavik MS. Smoking, alcohol consumption, and drug use among adolescents with psychiatric disorders compared with a population based sample. *J Adolesc.* 2014;37(7):1189--99.
17. MacAndrew C. Toward the psychometric detection of substance misuse in young men: the SAP scale. *J Stud Alcohol.* 1986;47:161--6.

18. Ceyhun B, Oguztürk Ö, Ceyhun AG. Madde kullanma eğilimi ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Klin Psikiyatr.* 2001;4:87–93.
19. Ogel K, Taner S, Eke CY. Onuncu sınıf öğrencileri arasında tutun, alkol ve madde kullanım yaygınlığı: İstanbul örnekleme. *Bagimlilik Derg.* 2006;7(1):18–23.
20. Öztaş D, Kalyon A, Ertuğrul A, Gündoğdu Ç, Balcioğlu H, Sağlan Y, et al. Evaluation of Risk Factors Affecting Substance Use among Tenth-Grade Students. *Biomed Res Int.* 2018;2018.
21. Altun ZD, Bülbül K, Türkkan T. The Relationship between University Students' Music Preferences and Drug Abuse Tendencies and Personality Traits. *Univers J Educ Res.* 2018;6(12):2931–41.
22. Bulbul K, Odaci H. High School Students' Substance Abuse Tendencies: A Comparison Based on Personal, Social, and Academic Variables. *ADDICTA-THE TURKISH J Addict.* 2018;5(4):705–19.
23. Hosseini FS, Dehghani F, Yazdi SV. Gender Differences in Factors Predicting Tendency Toward Drug Abuse Among Iranian University Students. *Zahedan J Res Med Sci.* 2018;20(10).
24. United Nations. World Drug Report 2018, Drugs and associated issues among young people and older people [Internet]. Vienna; 2018. Available from: https://www.unodc.org/wdr2018/prelaunch/WDR18_Booklet_4_YOUTH.pdf
25. Çiftçi Demirci A, Erdoğan A, Yalçın Ö, Yıldızhan E, Koyuncu Z, Eseroğlu T, et al. Sociodemographic characteristics and drug abuse patterns of adolescents admitted for substance use disorder treatment in Istanbul. *Am J Drug Alcohol Abuse.* 2015;41(3):212–9.
26. Hoffmann JP. The community context of family structure and adolescent drug use. *J Marriage Fam.* 2002;64(2):314–30.